Výskyt ptáků na Tovačovsku v roce 2011

Ornithological year 2011 in Tovačov area

Jiří Šírek [1)]

[1)] Tržní nám. 63, 752 01 Kojetín, e-mail: jirka.sirek@seznam.cz

Šírek J. 2012: Výskyt ptáků na Tovačovsku v roce 2011. / *Ornithological year 2011 in Tovačov area.* Zprávy MOS 70: 58–62.

V článku jsou shrnuta zajímavá ornitologická pozorování, údaje o početnosti a hnízdění některých druhů ptáků z oblasti Tovačova, okres Přerov, Olomoucký kraj za rok 2011. V této oblasti bylo do konce roku 2011 zaznamenáno celkem 300 druhů ptáků. Autor zaznamenává i hnízdní a tahové počty jednotlivých druhů vodních ptáků.

The aim of the article is to summarize the list of interesting bird species occurred at Tovačov area (Přerov district, Central Moravia) in 2011. Altogether 300 bird species were recorded in this area. Author pointed out also the breeding and migrating number of waterbird species.

Keywords: birds, records, Tovačov, birding area

Úvod

V následujícím shrnutí navazuji na články týkající se pozorování ptáků v Tovačově, zveřejňované v letech 2008 až 2010 v měsíčních souhrnech, umístěných na webu www.mos-cso.cz, souhrnně vydaných ve Zprávách MOS (Šírek 2007–2008, Šírek 2009, Šírek 2010, Šírek 2011).

Tovačovsko, ležící v oblasti soutoku řeky Moravy a Bečvy v úrodné rovině jihovýchodní části Hornomoravského úvalu, je z hlediska ornitologického územím zajímavým z pohledu tahu ptáků i hnízdění. Výskyt ptáků v tomto území zpracovali Doupal, Kozák a Toman (1993), kteří udávají do roku 1992 celkem 255 druhů ptáků. Do konce roku 2011 je to již 300 druhů, z toho 291 v kategorii A, B a C a 9 v kategorii D a E, členěno podle FK ČSO (viz např. Vavřík, 2009). Nejvýznamnějšími lokalitami jsou v tomto ohledu rybníky o celkové ploše přes 150 ha a pískovny o ploše 350 ha. Právě z těchto vodních ploch pochází velká většina všech uvedených pozorování. Význam při migraci i hnízdění mají rovněž řeky Morava a Bečva, které se u Tovačova stékají a komplex lužních lesů Trní a Zástudánčí podél řeky Moravy.

Metodika

V uvedeném přehledu jsou shrnuta zajímavá pozorování a některé kvantitativní údaje z ornitologických výzkumů v Tovačově za rok 2011. Zahrnuty jsou také údaje od jiných autorů, publikovaných na webu www.birds.cz a www.birdlife.cz. U druhů, jejichž pozorování bylo akceptováno faunistickou komisí ČSO, je za jejich zvýrazněným názvem zkratka FK. Druhy, jejichž výskyt podléhá schválení faunistickou komisí ČSO, nebo jsou touto komisí registrovány, jsou podtrženy tučně.

Výsledky

Pozorování:

Potáplice severní *(Gavia arctica)*

25.4. – 1 ex., 1.5. – 1 ex., 18.11. – 1 ex., 31.12. – 1 ex.

Potáplice malá *(Gavia stellata)*

4.–14.11. – 1 ex., 28.11. – 1 ex.

Potápka roháč *(Podiceps cristatus)*

max. počty sečtené v jednotlivých měsících: I–2, II–0, III–25, IV–74, V–51, VI–97, IX–138, X–100, XI–25, XII–16. Hnízdilo asi 30 párů.

Potápka rudokrká *(Podiceps grisegena)*
8.11. – 2 ex., 14.11. – 2 ex., 26.11. – 1 ex.

Potápka černokrká *(Podiceps nigricollis)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: III–3, IV–5, V–12, VI–4, IX–1. Ani v roce 2011 nebylo potvrzeno hnízdění.

Potápka malá *(Tachybaptus ruficollis)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: II–1, III–5, IV–7, V–4, VI–12, VIII–8, IX–6, X–15, XI–8. Hnízdilo do 5 párů.

Kormorán velký *(Phalacrocorax carbo)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–112, II–25, III–75, IV–120, V–5, VI–8, VII–20, VIII–50, IX–130, X–570, XI–80, XII–100

Volavka popelavá *(Ardea cinerea)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–20, II–45, III–15, IV–7, V–9, VI–6, VIII–30, IX–30, X–196, XI–220, XII–90. Hnízdí v PR Zástudánčí, kolonie se silně redukuje, po hnízdění napočítáno jen 30 hnízd.

Volavka červená *(Ardea purpurea)*
23.4. – 1 ex., 25.8. – 1 ex.

Volavka bílá *(Egretta alba)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–8, II–6, III–6, IV–8, V–1, VI–0, VII–3, VIII–7, IX–20, X–173, XI–65, XII–34

Volavka stříbřitá *(Egretta garzetta)*
28.7. – 2 ex., 21.8. – 3.9. – 1 až 2 ex., 20.9. – 1 ex.

Kvakoš noční *(Nycticorax nycticorax)*
18.5. – 1 ex., 28.7. – 1 ad., 3 juv., 20.8. – 21 ex., 24.8. – 24 ex., 18.9. – 2 juv.

Bukač velký *(Botaurus stellaris)*
28.7. – 1 ex., 14.8. – 1 ex., 3.9. – 1 ex.

Bukáček malý *(Ixobrychus minutus)*
7.6. – 1 ex., 22.7. – 2 ex., 28.7. – 1 ex., 15.8. – 1 ex., 13.9. – 1 ex. Na Hradeckém rybníku hnízdil 1 pár.

Čáp černý *(Ciconia nigra)*
1.4. – 1 ex., 8.4. – 2 ex., 17.4. – 1ex, 4.–6.5. – 1 ex., 24.9. – 1 ex.

Čáp bílý *(Ciconia ciconia)*
v intravilánu Tovačova hnízdil 1 pár, vyvedl 2 juv.

Labuť velká *(Cygnus olor)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–15, II–85, III–120, IV–80, V–50, VI–65, VII–30, VIII–80, IX–120, X–182, XI–7, XII–30, hnízdily 3 páry, pozorovány při vodění 4, 5, 8 pull.

Labuť zpěvná *(Cygnus cygnus)*
20.2. – 1 pár, 27.2. – 1 pár, 1 imm., 5.–13.3. – 1 pár, M z něj nalezen uhynulý, zůstává jen F (7R42), pozorována pak 1. – 4.10.

Husa velká *(Anser anser)*
poprvé úspěšně vyhnízdil na Hradeckém rybníku 1 pár a vyvedl 11 mláďat. Max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–1, II–5, III–8, IV–5, V–3, VI–0, VII–11, VIII–72, IX–31, X–21, XI–0, XII–10

Husa polní *(Anser fabalis)*
v I. zjištěno max. 220 ex., ve II. 70 ex.. Na podzim se poprvé objevily 3 ex. 30.9., maximum na podzimním tahu bylo v X. – 22 ex.

Husa běločelá *(Anser albifrons)*
v I. zjištěno max. 54 ex., ve II. 26 ex., ve III. 65 ex., na jaře naposledy 21.4. – 1 ex. Na podzim se poprvé objevil 30.9. – 1 ex., v X. max. 16 ex., ve XII – 4 ex.

Berneška bělolící *(Branta leucopsis)*
24.4. – 7 ex.

Husice liščí *(Tadorna tadorna)*
27.4. – 1 pár

Husice nilská *(Alopochen aegyptiacus)*
16.1. – 2 ex., 14.3. – 2 ex., 27.3.–2.4. – 2 páry, 10.7. – 3 ex., 28.7. – 2 ex., 10.8. – 1 ex.

Kachna divoká *(Anas platyrhynchos)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–1100, II–350, III–350, IV–20, V–25, VI–187, VII–200, VIII–600, IX–500, X–760, XI–1650, XII–2800. Hnízdilo asi 20 párů.

Kopřivka obecná *(Anas strepera)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: III–12, IV–8, V–10, VI–10, XI–2

Hvízdák eurasijský *(Anas penelope)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–2, II–4, III–14, IV–8, IX–5, X–9

Lžičák pestrý *(Anas clypeata)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: III–20, IV–72, V–17, VI–6, IX–2, X–30

Ostralka štíhlá *(Anas acuta)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: II–1, III–6, IV–2, XII–1

Čírka obecná *(Anas crecca)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: II–6, III–10, IV–10, VI–2, VIII–15, IX–5, X–15, XI–70, XII–2

Čírka modrá *(Anas querquedula)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: III–5, IV–11, V–2, VI–1, VII–2, VIII–20, IX–1

Zrzohlávka rudozobá *(Netta rufina)*
ve IV.–V. pozorovány 1 až 4 ex.

Polák velký *(Aythy ferina)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: II–5, III–100, IV–190, V–75, VI–206, VII–VII–, VIII–8, IX–120, X–30, XI–26, XII–50. Hnízdily min. 3 páry.

Polák chocholatý *(Aythya fuligula)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: III–100, IV–160, V–31, VI–24, VII–, VIII–, IX–20, X–20, XI–10, XII–35. Pravděpodobně nehnízdil.

Polák malý *(Aythya nyroca)*
9.5. – 1F, 22.7. – 1 ex., 21.8. – 1 ex., 1.9. – 1 ex., 3.9. – 2 ex., 24.–30.9. – 3 ex., 1.10. – 5 ex., 4.–17.10. – 3 ex., 11.10. – 5 ex., 3.11. – 3 ex., 7.11. – 2 ex., 8.11. – 1 ex., 22.12. –1 ex.

Polák kaholka *(Aythya marila)*
16.–19.1. – 1 F

Hohol severní *(Bucephala clangula)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–15, II–9, III–14, IV–2, XI–13, XII–8

Hoholka lední *(Clangula hyemalis)*
1.–2.1. – 1 F

Morčák velký *(Mergus merganser)*
max. počty zjištěné v jednotlivých měsících: I–62, II–80, III–35, XI–8, XII–20

Morčák prostřední *(Mergus serrator)*
9.4. – 1M, 2F, 26.11. – 4F, 28.11. – 3F, 4.12. – 1F, 5.12. – 1p., 31.12. – 1F

Morčák bílý *(Mergus albellus)*
10.2. – 1F, 20.2. – 1M, 2F, 27.2. – 2 ex., 11.3. – 1 p., 4.12. – 1F, 22.12. – 1 ex.

Turpan hnědý *(Melanitta fusca)*
22.12. – 1F, 31.12. – 6 ex.

Orel mořský *(Haliaetus albicilla)*
po celý rok 1–2 ex. (imm. i ad.), maxima 23.1. – 4 imm. a 15.–16.10. – 2 ad., 2 imm.

Luňák hnědý *(Milvus migrans)*
16.–17.4. – 1 ex., 3.–8.5. – 1 ex., 11.6. – 1 ex., 10.7. – 1 ex., 24.7. – 1 ex.

Luňák červený *(Milvus milvus)*
2.4. – 1 ex., 18.12. – 1 ex.

Včelojed lesní *(Pernis apivorus)*
8.5. – 1 ex., 26.8. – 1 ex.

Káně rousná *(Buteo lagopus)*
16.4. – 1 ex., 11.10. – 1 ex., 20.11. – 1 ex., 22. a 31.12. – 1 ex.

Orlovec říční *(Pandion haliaetus)*
25.3. – min. 3 ex., 29.3. – 2 ex., 2.4. – 1 ex., 16.4. – 1 ex., 17.4. – 2 ex., 21.4. – 1 ex., 4.–8.5. – 1 ex., 14.8. – 1 ex., 24.–28.9. – 1 ex.

Moták pilich *(Circus cyaneus)*
19.2. – 1 ex., 1.4. – 1 ex., 8.5. – 1M, 30.10. – 1 imm., 19.11. – 1 ex.

Moták lužní *(Circus pygargus)*
7.5. – 1 F

Sokol stěhovavý *(Falco peregrinus)*
28.9. – 1 ex., 13.–15.11. – 1 ex., 23.12. – 1 ex.

Ostříž lesní *(Falco subbuteo)*
6. a 9.5. – 1 ex.

Chřástal vodní *(Rallus aquaticus)*
2. a 10.4. – 1 ex., 28.9. – 1 ex., 1.10. – 2 ex.

Chřástal kropenatý *(Porzana porzana)*
23.4. – 1 ex.

Chřástal malý *(Porzana parva)*
29.7. – 1 ad.F

Chřástal polní *(Crex crex)*
10.6. – 1M

Lyska černá *(Fulica atra)*
maxima v jednotlivých měsících: I–II, III–50, IV–44, V–68, VI–214, VII–, VIII–300, IX–560, X–500, XI–400, XII–400. Hnízdilo asi 30 párů.

Slípka zelenonohá *(Gallinula chloropus)*
od IV do IX pozorováno do 5 ex., maximum 13 ex. v VIII., zimoval 1 ex., hnízdily min. 3 páry.

Jeřáb popelavý *(Grus grus)*
23.4. – 1 ad.

Čejka chocholatá *(Vanellus vanellus)*
přílet 5.3. – 5 ex., maxima: III–20, VIII–40, IX–250, X–1200, XI – 800 (1. dekáda), poslední 10.12. – 6 ex.

Tenkozobec opačný *(Recurvirostra avosetta)*
26.8. – 1 ex.
Kulík bledý *(Pluvialis squatarola)*
29.10. – 10.11. – 1 ex.
Kulík zlatý *(Pluvialis apricaria)*
1.10. – 5 ex., 12.–13.10. – 1 ex., 5.11. – 45 ex., 6.11. – 55 ex., 7.11. – 18 ex., 10.11. – 3 ex.
Vodouš bahenní *(Tringa glareola)*
17.4. – 2 ex., 23.4. – 5 ex.
Vodouš tmavý *(Tringa erythropus)*
28.4. – 1 ex., 10.6. – 1 ex., 16.6. – 1 ex., 28.9. – 1 ex., 5.–7.11. – 2 ex.
Vodouš šedý *(Tringa nebularia)*
16.7. – 2 ex., 30.10. – 1 ex.
Vodouš rudonohý *(Tringa totanus)*
24.3. – 1 ex., 10.4. – 1 ex., 14.8. – 1 ex.
Vodouš kropenatý *(Tringa ochropus)*
28.3. – 2 ex., 31.3.–2.4. – 5 ex., 10.4. – 2 ex., 20.8. – 1 ex., 22.4. – 2 ex., 23.4. – 4 ex., 16.10. – 1 ex., 21.10. – 2 ex.
Břehouš černoocasý *(Limosa limosa)*
8.5. – 1 ex.
Koliha velká *(Numenius arquata)*
20.3. – 1 ex., 29.3. – 2 ex., 2.4. – 2 ex., 6.4. – 3 ex., 11.4. – 4 ex., 16.4. – 1 ex., 14.8. – 2 ex., 20.8. – 3 ex., 21.8. – 8 ex., 1.9. – hlasy, 28.10. – 8 ex., 29.10. – 1 ex., 3.11. – 12 ex., 5.– 6.11. – 8 ex., 10.11. – 16 ex.
Koliha malá *(Numenius phaeopus)*
11.4. – 1 ex., 7.5. – 1 ex., 20.8. – 1 ex.
Jespák bojovný *(Philomachus pugnax)*
14.3. – 10 ex., 19.3. – 10 ex., 27.3. – 2 ex., 2.4. – 10 ex., 16.4. – 9 ex., 17.4. – 18 ex., 8.5. – 14 ex., 23.9. – 4 ex., 24.9. – 7 ex., 28.9. – 13 ex., 1.10. – 5 ex., 2.10. – 8 ex.
Jespák obecný *(Calidris alpina)*
2.10. – 1 ex., 6.–10.11. – 1 ex.
Jespák malý *(Calidris minuta)*
28.9. – 2 ex.
Bekasina otavní *(Gallinago gallinago)*
10.4. – 2 ex., 30.10. – 2 ex., 5.11. – 6 ex.
Sluka lesní *(Scolopax rusticola)*
4.11. – 1 ex.
Racek chechtavý *(Larus ridibundus)*
maxima v jednotlivých měsících: I–240, II–0, III–3000, IV–1160, V–250, VI–610, VII–3600, VIII–2500, IX–800, X–1500, XI–3000, XII–50. Na Hradeckém rybníku hnízdilo v kolonii asi 200 párů.
Racek bouřní *(Larus canus)*
maxima v jednotlivých měsících: I–200, II–3, III–100, IV–3, IX–1 (20.9.), X–50, XI–20–200–400, XII–900
Racek černohlavý *(Larus melanocephalus)*
5.3. – 1 ad., 24.3. – 1 ad., 29.–31.3. – 2 ad., 23.4. – 2 ad., 1.9. – 3 juv., 6.11. – 1 juv.
Racek bělohlavý *(Larus cachinnans)*
maxima v jednotlivých měsících: I–170, II–20, III–47, IV–15, V–3, VI–0, VII–1, VIII–3, IX–30, X–150, XI–200–430(20.11.)–250, XII–375, pak pokles
Racek středomořský *(Larus michahellis)*
5.–1 ex., 20.9. – 1 ex., 6.–7.11. – min. 1 ex., 4.12. – 1 ex.
Racek stříbřitý *(Larus argentatus)*
v I. zimovaly 2 imm. ex., v II. a III. 1 imm. ex., 24.9. – 1 juv., 6.11. – min. 3 ex., 5.12. – 1 imm.
Racek žlutonohý *(Larus fuscus)*
27.2. – 2 ex., 19.3. – 2 ad., 27.3. – 2 ex., 10.4. – 1 ex., 17.4. – 2 ad., 21.10. – 1 ad., 6.11. – 6 imm., 15.11. – 1 imm., 20.11. – 1 imm., 5.12. – 1 imm.
Racek malý *(Larus minutus)*
přílet 21.4., maximum ve IV. – 8 ex., v V. – 21 ex., v IX. a X. po 1 ex., poslední 24.12. – 1 imm.
Rybák obecný *(Sterna hirundo)*
přílet 16.4. – 1 ex., hnízdilo 41–46 párů na umělých ostrůvcích pískoven, poslední 1.9. – 3 ex.
Rybák dlouhoocasý *(Sterna paradisaea)*
1.5. – 1 ex., (L. Doupal, FK)
Rybák bahenní *(Chlidonias hybrida)*
21.5. – 1 ex., 23.6. – 1 ex., 10.7. – 2 ex.
Rybák bělokřídlý *(Chlidonias leucoptera)*
23.4. – 3 ex., 24.4. – 26 ex., 1.5. – 3 ex., 4.6. – 1 ex.
Rybák černý *(Chlidonias nigra)*
maxima v jednotlivých měsících: IV–12, V–240 až 260 – 3.5., VI–7, VII–3, VIII–5, IX–2, poslední 23.9.
Dudek chocholatý *(Upupa epops)*
17.4. – 1 ex.

Ledňáček říční *(Alcedo atthis)*
hnízdily min. 3 páry
Kalous pustovka *(Asio flammea)*
31.1. – 1 ex., 22.12. – 1 ex.
Linduška rudokrká *(Anthus cervinus)*
20.9. – 2 ex.
Cvrčilka slavíková *(Locustella luscinioides)*
hnízdily 3 páry
Cvrčilka zelená *(Locustella naevia)*
10.6. – 1 zp.
Ťuhýk rudohlavý *(Lanius senator)*
4.–8.7. – 1 ex. u Troubecké pískovny (I. Růžička, foto, FK), 1. pozorování v Tovačově!
Sýkořice vousatá *(Panurus biarmicus)*
3.1.–1.2. – 5 až 6 ex., 16.4. – 8 ex., 7.6. – 2 ex.
Bělořit šedý *(Oenanthe oenanthe)*
16.4. – 1 ex., 22.4. – 1 ex.
Vrána černá *(Corvus corone)*
28.9. – 1 ex.
Konopka žlutozobá *(Carduelis flavirostris)*
1.1. – 20 až 30 ex., 25.1. – 5 ex.
Sněhule severní *(Plectrophenax nivalis)*
16.1. – 1M, 5.2. – 1 ex.

Pozorovatelé

V daném přehledu jsou použita data pozorování od těchto autorů: J. Beran, D. Boucný, R. Doležal, L. Doupal, A. Goebel, L. a J. Greplovi, R. Holiš, J. Chytil, V. John, J. Kačírková, D. Lučan, P. Mezulian, J. Novák, J. Polčák, I. Růžička, P. Shromáždil, J. Šafránek, J. Šírek.

Závěr

Počet ptačích druhů zjištěných na Tovačovsku dosáhl magického čísla 300. Jubilejním druhem se stal ťuhýk rudohlavý. Poprvé bylo prokázáno úspěšné hnízdění husy velké. Mezi další raritní pozorování, spadající do kompetence faunistické komise ČSO a byla akceptována, patří rybák dlouhoocasý. Dalších druhů, registrovaných faunistickou komisí, bylo celkem 11 (volavka červená, labuť zpěvná, berneška bělolící, husice nilská, hoholka lední, chřástal malý, tenkozobec opačný, rybák bělokřídlý, rybák bahenní, linduška rudokrká a sněhule severní). Tento příspěvek si neklade za cíl porovnávat systematicky vývoj početnosti ptáků v dané oblasti. K takovým závěrům lze přistoupit po víceletém sledování. V některých případech již dnes lze stanovit trendy přibývající početnosti u migrujících druhů, dříve vzácných a nepočetných, případně se nevyskytujících vůbec (volavka bílá, morčák velký, racek bělohlavý, racek středomořský a racek žlutonohý) i hnízdících druhů (potápka roháč, rybák obecný). Naopak, nehnízdí již vůbec potápka černokrká ani žádná z kachen rodu *Anas* a *Aythya* kromě kachny divoké a poláka velkého.

Z hlediska hnízdění je významná kolonie volavek popelavých, hnízdění bukáčka malého, motáka pochopa, racka chechtavého (kolonie), ledňáčka říčního, cvrčilky slavíkové moudivláčka lužního a rákosníka velkého.

U dalších druhů vyskytujících se v hnízdní dobu nebylo prokázáno hnízdění, ač tomu mnohdy dlouhodobý výskyt mohl nasvědčovat (husice nilská a orel mořský).

Literatura

Šírek J. 2007–2008: Jaký byl rok 2006 na Tovačovsku? Zprávy MOS 65–66: 110–111.

Šírek J. 2009: Ornitologický rok 2008 na Tovačovsku. Zprávy MOS 67: 80–83.

Šírek J. 2010: Ornitologický rok 2009 na Tovačovsku. Zprávy MOS 68: 66–69.

Šírek J. 2011: Ornitologický rok 2010 v Tovačově. Zprávy MOS 69: 57–61.

Vavřík M. 2009: Zpráva Faunistické komise ČSO za rok 2008. Sylvia 45: 266–278.